

Ваніна Г. В.,
Запорізький національний університет

МЕТОДИКА ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ КОНЦЕПТУ PR / ПІАР / ПІІАР

У статті автор аналізує систему сучасних підходів до опису концептів, пропонує методику опису фактичного матеріалу у проекції на феномен піар-комунікації, що розглянуто у форматі концепту PR / ПІАР / ПІІАР.

Ключові слова: концепт, концептуальний аналіз, опис фактичного матеріалу, модель концепту.

В статье автор анализирует систему современных подходов к описанию концептов, предлагает методику описания фактического материала в проекции на феномен пиар-коммуникации, который рассмотрен в формате концепта PR / ПІАР / ПІІАР.

Ключевые слова: концепт, концептуальный анализ, описание фактического материала, модель концепта.

The article examines the system of modern approaches to the description of concepts, offers a method of describing the actual material in the projection on the phenomenon of public relations communication, considered in the concept of PR / ПІАР / ПІІАР format.

Keywords: concept, conceptual analysis, a description of the actual material, model of concept.

У когнітивній лінгвістиці розробляються схеми й методи аналізу концептів, які містять у собі і лінгвістичні, і культурологічні прийоми. Концептуальний аналіз дає змогу зробити висновки про сукупність мовних засобів вираження концептів, про ступінь розкриття їх змісту в текстах, отже, отримати певне уявлення про сенс концепту у свідомості носіїв мови та описати його. Він дозволяє стверджувати про розбіжності в системі ціннісних настанов соціумів, які виявляються в значущості та понятійному навантаженні того чи іншого концепту.

Головною метою концептуального аналізу є реконструкція когнітивних механізмів індивідуальної чи колективної свідомості, які опосередковують формування й упорядкування знань про об'єкти дійсності й результати внутрішнього рефлексивного досвіду [2, с. 419]. Її досягнення уможливується вивченням і описом структур таких знань за допомогою різних когнітивних моделей.

Володіючи арсеналом методик цього підходу, кожен науковець використовує власну, яка залежить від специфіки об'єкта дослідження, ракурсу та мети його розгляду. В. Старко виокремлює такі компоненти концептуального аналізу: теоретичні основи, об'єкт дослідження – концепт певного типу, мовний матеріал, мета, процедура [3, с. 105].

Попри визначені загальні принципи концептуального аналізу, конкретні методики дослідження фактичного матеріалу розробляються та вдосконалюються. Тому питання про способи та шляхи опису концептів залишається **актуальним** й наразі.

У науковій літературі існує чимало підходів до опису концептів: методики, які спираються на теорію фреймів (основоположник теорії – М. Мінський), та які ґрунтуються на теорії концептуальної метафори (фундатор теорії – Дж. Лакофф та М. Джонсон), методики аналізу в термінах образ-схем (М. Джонсон), побудови мережі концептуальної інтеграції (Ж. Фоконьє, М. Тернер), дослідження трикомпонентної структури концепту (В. Карасик, С. Воркачов) і методика семантико-когнітивного аналізу (З. Попова, Й. Стернін).

Використання тих чи інших методів і методик, прийомів і способів дослідження залежить від складності концепту, від цілей і завдань, які ставить перед собою науковець, від характеру лінгвістичних джерел, що є матеріалом для вивчення. Неefективним вважається розгляд певної когнітивної одиниці за допомогою одного методу чи методики. Для отримання повної інформації про досліджуваний феномен комплексний аналіз вимагає конструктивного поєднання різних методів і процедур дослідження.

У пропонованому дослідженні маємо **на меті** представлення методики дослідження концепту, який є багатогранною суспільною практикою.

Аналіз особливостей мовного втілення концепту PR / ПІАР / ПІІАР здійснюється в межах семантико-прагматичної специфіки англomовного (американського), україно– та російськомовного газетного дискурсу. Він визнається найбільш адекватним контекстом вербалізації концепту PR / ПІАР / ПІІАР, оскільки є засобом не тільки інформування, але й розвитку певного ставлення, відносин, є засобом впливу, переконування.

Структуру концепту PR / ПІАР / ПІІАР визначено за принципом трикомпонентної моделі (С. Воркачов, В. Карасик, Г. Слишкін): *понятійний* компонент відображає ознакову й дефініційну структуру, *образний* – фіксує когнітивні метафори, що відображають концепт у мовній свідомості, *ціннісний* – визначає асоціативні характеристики концепту. Репрезентація різних способів і засобів осмислення цілісного знання про піар як соціальну практику ґрунтується на концептуальній структурі, яка складається з *ядра* концепту PR / ПІАР / ПІІАР – понятійного компонента (найважливішої інформації про піар-діяльність) і *периферії* – образного й ціннісного компонентів (додаткової інформації).

Запропонована модель структури концепту PR / ПІАР / ПІІАР включає різні за природою компоненти, тому при вивченні фактичного матеріалу необхідно використовувати декілька методик концептуального аналізу: методику компонентного аналізу, методики семантичного, фреймового аналізу, методику аналізу в термінах концептуальних метафор та методику асоціативного експерименту.

Зіставлення структури концепту PR / ПІАР / ПІІАР здійснювалося в **4 етапи**:

1) на **першому** етапі шляхом *аналізу лексикографічних дефініцій* і виявлення структурно-семантичних складників концепту PR / ПІАР / ПІІАР визначено структуру *понятійного* компонента – універсального *фрейму*. Структурно-семантичні складники *понятійного* компонента концепту PR / ПІАР / ПІІАР, виділені на основі

аналізу лексикографічних дефініцій піар-діяльності, відображають найважливішу інформацію про цю соціальну практику і є спільними у трьох мовах. Дефінітивний аналіз дозволив виявити набір концептуальних ознак, який містить стереотипні уявлення про піар-діяльність і розкриває сутність її спрямованості. Це ознаки, що представлені ситуаціями: 1) 'інформування', 2) 'формування кооперативних стратегій поведінки', 3) 'вплив на свідомість та маніпуляція поведінкою'. Понятійний компонент концепту PR / ПІАР / ПІІАР містить три фрейми, що відображають ці ситуації і ґрунтуються на предметному й акціональному фреймах (С. Жаботинська). Комунікативні акти, спрямовані на інформування, формування стратегій поведінки, вплив на свідомість, у фреймовій моделі мають однакові постійні компоненти (з відмінністю у спрямованості ситуації), представлені вершинними вузлами: СУБ'ЄКТ PR – відправник, ОБ'ЄКТ PR – одержувач, ІНСТРУМЕНТ – спосіб передачі, посередник, МЕТА – спрямованість ситуації, РЕЗУЛЬТАТ – позитивні чи негативні зміни [1, с. 55-56].

2) на **другому** етапі із застосуванням методики *компонентного аналізу* встановлено закономірності й відмінності *образного* компонента. Особливості репрезентації *образного* компонента розкрито через метафоричне осмислення цілісного знання про піар, когнітивну операцію образного моделювання й відображення дійсності.

У роботі розглянуто *концептуальну* й *образну* метафори. Концептуальні метафори реалізовані словосполученнями із зв'язаним значенням одного з компонентів, що сформовані на імені концепту, а в основу образної метафори покладено 'живий' образ-гештальт як синтез чуттєвого сприйняття й раціонального знання про конкретний предмет.

Піар-діяльність представлена за допомогою антропоморфних метафор, об'єднаних у концептосферу Людина за трьома метафоричними моделями: "фізіологічні особливості", "діяльність", "стосунки"; натуроморфних метафор, об'єднаних у концептосферу Природа за такими метафоричними моделями: "флора", "метеорологія"; зооморфних метафор, об'єднаних у концептосферу Тварина за такими метафоричними моделями: "птаха", "комаха", "звір"; соціоморфних метафор, об'єднаних у концептосферу Суспільні явища за метафоричними моделями: "війна", "спорт", "гра".

Кількісні показники образних характеристик концепту PR / ПІАР / ПІІАР [1. с. 156-158] демонструють як однакову, так і різну продуктивність корелятив метафоричного осмислення піару в трьох досліджуваних мовах. Зокрема, в англійській і російській мовах метафоричне осмислення піару базується на антропоморфних метафорах, порівняно з українською, де найбільш продуктивно виявилася концептосфера суспільних явищ. Найбільш продуктивною метафоричною моделлю для всіх мов є "піар-війна". В англійській мові не зафіксовано метафоричного опису піару як розважальної діяльності, а в українській і російській мовах не виявлено уподібнення піар-діяльності до космічних явищ.

3) на **третьому** етапі здійснено зіставно-типологічний аналіз *ціннісного* компонента концепту PR / ПІАР / ПІІАР на основі результатів вільного *асоціативного експерименту*, проведеного із носіями трьох мов на словастимули "publicrelations", "піар", "пиар". Особливості вираження ціннісного компонента концепту PR / ПІАР / ПІІАР характеризується наявністю як спільних семантичних зон: 'діяльність, засоби переконування та інформування'; 'досягнення становища, відомості'; 'суспільство, встановлення зв'язків та комунікацій'; 'негативна оцінка', 'журналістика', 'гроші', 'політика', 'незрозумілість', так і відмінних, що представлені тільки серед реакцій українських і російських інформантів: 'колір, світло', 'походження'. В українському асоціативному полі представлено ще семантичні зони 'персоналії', 'предмети', 'необхідність'.

4) **четвертий** етап спрямовувався на зіставлення спільних і відмінних стилістичних та лексико-семантичних засобів об'єктивації концепту PR / ПІАР / ПІІАР в англійському (американський варіант), українському та російському газетному дискурсі.

Зіставлення структури концепту PR / ПІАР / ПІІАР у трьох мовах засвідчило, що об'єктивація ядра характеризується стереотипністю й універсальністю, відображаючи колективну мовну свідомість. Вербалізація периферії характеризується більшою специфічністю, є відбиттям переважно індивідуальної мовної свідомості.

Перспективами дослідження є аналіз концепту PR / ПІАР / ПІІАР в різних типах дискурсів, а також його зіставлення з іншими концептами, що мають ознаку 'переконання'. Запропонована методика може бути використана у проєкції на інші концепти.

Літератури:

1. Ваніна Г. В. Особливості вербалізації концепту PR / ПІАР / ПІІАР в англійському (американський варіант), українському та російському газетному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / Ганна Вікторівна Ваніна. – Запорізький національний університет. – Запоріжжя, 2010. – 295 с.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : підруч. / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
3. Старко В. Ф. Про один метод концептуального аналізу / В. Ф. Старко // Наукові записки. Сер. "Філологічні науки (мовознавство)". – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – Вип. 75 (4). – С. 105-109.